

Ανθοχώρι – Παραποτάμιοι

Αρχαίοι χρόνοι

Α) μάχες

41. **Ηρόδοτος, 8, 34-35** Παραποταμίους δὲ παραμειβόμενοι οἱ βάρβαροι ἀπίκοντο ἐς Πανοπέας. ἐνθεῦτεν δὲ ἤδη διακρινομένη ἡ στρατιὴ αὐτῶν ἐσχίζετο. τὸ μὲν πλεῖστον καὶ δυνατώτατον τοῦ στρατοῦ ἅμα αὐτῷ Ξέρξῃ πορευόμενον ἐπ’ Ἀθήνας ἐσέβαλε ἐς Βοιωτούς, ἐς γῆν τὴν Ὀρχομενίων. Βοιωτῶν δὲ πᾶν τὸ πλῆθος ἐμήδιζε, τὰς δὲ πόλεις αὐτῶν ἄνδρες Μακεδόνες διατεταγμένοι ἔσωζον, ὑπὸ Ἀλεξάνδρου ἀποπεμφθέντες. ἔσωζον δὲ τῇδε, δῆλον βουλόμενοι ποιέειν Ξέρξῃ ὅτι τὰ Μήδων Βοιωτοὶ φρονέοιεν. [8.35.1] οὗτοι μὲν δὴ τῶν βαρβάρων ταύτῃ ἐτράποντο, ἄλλοι δὲ αὐτῶν ἡγεμόνας ἔχοντες ὁρμέατο ἐπὶ τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, ἐν δεξιῇ τὸν Παρνησὸν ἀπέργοντες. ὅσα δὲ καὶ οὗτοι ἐπέσχον τῆς Φωκίδος, πάντα ἐσινάμωρεον· καὶ γὰρ τῶν Πανοπέων τὴν πόλιν ἐνέπρησαν καὶ Δαυλίων καὶ Αἰολιδέων.

Μτφρ.: Κι οι βάρβαροι προσπερνώντας τους Παραποταμίους έφτασαν στους Πανοπέις. Και αποκει και πέρα το εκστρατευτικό τους σώμα χωρίστηκε στα δυο κι ακολούθησαν διαφορετική πορεία. Το μεγαλύτερο και ισχυρότερο μέρος του στρατού, συνεχίζοντας την πορεία του εναντίον της Αθήνας, μαζί με τον ίδιο τον Ξέρξη, έκανε εισβολή στη Βοιωτία, στην περιοχή του Ορχομενού. Κι οι Βοιωτοί μήδιζαν στο σύνολό τους· και Μακεδόνες που, σταλμένοι απ’ τον Αλέξανδρο, είχαν ταχθεί σε καθεμιά από τις πόλεις τους, εξασφάλιζαν τη σωτηρία τους. Και νά πώς εξασφάλιζαν τη σωτηρία τους: έσπευδαν να δηλώσουν στον Ξέρξη πως οι Βοιωτοί ήταν με το μέρος των Περσών.

[8.35.1] Λοιπόν, το σώμα αυτό των βαρβάρων ακολουθούσε αυτή την πορεία, ενώ άλλοι έχοντας μαζί τους οδηγούς ξεκίνησαν για το μαντείο των Δελφών, έχοντας στο δεξί τους χέρι τον Παρνασσό. Κι απ’ όσα μέρη της Φωκίδας πέρασαν κι αυτοί, όλα τα διαγούμιζαν· έτσι, πυρπόλησαν την πόλη των Πανοπέων και των Δαυλίων και των Λιλαϊέων.

42. **Παυσανίας, Φωκικά, Χ,3,1** δεκάτῳ δὲ ὕστερον ἔτει μετὰ τὴν τοῦ ἱεροῦ κατάληψιν ἐπέθηκεν ὁ Φίλιππος πέρας τῷ πολέμῳ, Φωκικῷ τε καὶ ἱερῷ κληθέντι τῷ αὐτῷ, Θεοφίλου μὲν Ἀθήνησιν ἄρχοντας, ὀγδόης δὲ Ὀλυμπιάδος καὶ ἑκατοστῆς ἔτει πρώτῳ, ἦν Πολυκλῆς ἐνίκᾳ στάδιον Κυρηναῖος. καὶ ἐς ἕκτατος ἀλοῦσαι κατεβλήθησαν τῶν Φωκέων αἱ πόλεις· ἀριθμὸς δὲ ἦν αὐτῶν Λίλαια καὶ Ὑάμπολις καὶ Ἀντίκυρα καὶ Παραποτάμιοι καὶ Πανοπεῦς τε καὶ Δαυλὶς. τούτων μὲν δὴ ὄνομα ἦν ἐκ παλαιοῦ, καὶ οὐχ ἥκιστα ἐπὼν ἔνεκα τῶν Ὀμήρου

Μτφρ.: τον δέκατο χρόνο μετά την κατάληψη του ιερού έβαλε τέλος ο Φίλιππος στον πόλεμο που ονομάστηκε και Φωκικός και ιερός όταν ήταν άρχοντας στην Αθήνα ο Θεόφιλος, κατά το πρώτο έτος της εκατοστής όγδοης Ολυμπιάδας κατά την οποία ο Πολυκλής ο Κυρηναίος νίκησε στον αγώνα σταδίου. Και αφού κατεδαφίστηκαν , καταστράφηκαν οι πόλεις των Φωκέων· αυτές ήταν η Λιλαία και η Υάμπολη και η Αντίκυρα και οι Παραποτάμιοι και ο Πανοπέας και η Δαυλίδα. Τα

ονόματα αυτών ήταν από παλιά γνωστά και κυρίως εξαιτίας των επών του Ομήρου.

- 43. Πausανίας, Φωκικά, X, 33, 8** ὡσαύτως δὲ Ἡρόδοτος καταλέγων τὰς πόλεις, ὅσας βασιλεὺς Ξέρξης τῶν ἐν Φωκεῦσιν ἐνέπρησε, καὶ Παραποταμίους κατείλοχεν ἐν αὐταῖς πόλιν. οὐ μέντοι οἱ Παραποτάμιοι γε ὑπὸ Ἀθηναίων καὶ Βοιωτῶν ἀνωκίσθησαν, ἀλλὰ ἐς τὰς ἄλλας πόλεις οἱ ἄνθρωποι κατενεμήθησαν ὑπὸ τε ἀσθενείας καὶ σπάνει χρημάτων.

Μτφρ.: το ίδιο και ο Ηρόδοτος απαριθμώντας τις πόλεις των Φωκίων που έκαψε ο βασιλιάς Ξέρξης, συμπεριλαμβάνει σε αυτές και τους Παραποτάμιους. Όμως οι Παραποτάμιοι δεν ανοικοδομήθηκαν ούτε από τους Αθηναίους ούτε από τους Βοιωτούς, αλλά σε άλλες πόλεις μετοίκησαν οι άνθρωποι, επειδή ήταν λίγοι και είχαν έλλειψη χρημάτων.

B) αθλητές

- 44. Πausανίας, Φωκικά, X 33, 8** Ἀμφικτύονες γὰρ Πύθια ἐτίθεσαν πρῶτον, καὶ Αἰχμέας Παραποτάμιος πυγμὴν ἐνίκησεν ἐν παισίν·

μτφρ.: γιατί όταν οι Αμφικτύονες θέσπισαν για πρώτη φορά τα Πύθια, ο Αιχμέας ο Παραποτάμιος νίκησε στο αγώνισμα της πυγμής στην κατηγορία των παιδών ·

Ρωμαϊκοί χρόνοι

A) περιγραφή πόλης

- 45. Πausανίας, Φωκικά, X, 33, 7-8** γῆ δὲ διακεκριμένη ἀρίστη τῆς Φωκίδος ἐστὶν ἢ παρὰ τὸν Κηφισὸν καὶ φυτεῦσαι καὶ σπεῖρειν καὶ ἀνεῖναι νομάς· καὶ γεωργεῖται ταῦτα μάλιστα τῆς χώρας, ὥστε καὶ λόγος ἐστὶ πόλιν μὲν Παραποταμίους μὴ ὀνομασθῆναι, ἐπὶ δὲ τῶν παρὰ τὸν Κηφισὸν γεωργούντων πεποιῆσθαι τὸ ἔπος,

οἱ τ' ἄρα παρ ποταμὸν Κηφισὸν δῖον ἔναιον. (Ὅμηρος. Ἰλιάδα 2.522)

τούτῳ τῷ λόγῳ διάφορα μὲν ἐν τῇ Ἡροδότου συγγραφῇ, διάφορα δὲ ἐστὶν αὐτῷ καὶ ὅσα ἐπὶ ταῖς νίκαις ταῖς Πυθικαῖς μνημονεύουσιν· Ἀμφικτύονες γὰρ Πύθια ἐτίθεσαν πρῶτον, καὶ Αἰχμέας Παραποτάμιος πυγμὴν ἐνίκησεν ἐν παισίν· ὡσαύτως δὲ Ἡρόδοτος καταλέγων τὰς πόλεις, ὅσας βασιλεὺς Ξέρξης τῶν ἐν Φωκεῦσιν ἐνέπρησε, καὶ Παραποταμίους κατείλοχεν ἐν αὐταῖς πόλιν. οὐ μέντοι οἱ Παραποτάμιοι γε ὑπὸ Ἀθηναίων καὶ Βοιωτῶν ἀνωκίσθησαν, ἀλλὰ ἐς τὰς ἄλλας πόλεις οἱ ἄνθρωποι κατενεμήθησαν ὑπὸ τε ἀσθενείας καὶ σπάνει χρημάτων. Παραποταμίῳ μὲν δὴ οὔτε ἐρείπια ἔτι ἦν οὔτε ἔνθα τῆς χώρας ὤκισθη ἡ πόλις μνημονεύουσιν

Μτφρ.: η γύρω από τον Κηφισό γη διακρίνεται ως η άριστη της Φωκίδας και για να φυτεύουν και για να σπέρνουν και για να βόσκουν τα ζώα ·και καλλιεργούνται αυτά τα μέρη περισσότερο από κάθε άλλο στη χώρα, ώστε κάποιοι να λένε ότι δεν υπήρχε πόλη με το όνομα Παραποτάμιοι, αλλά για αυτούς που καλλιεργούσαν την περιοχή του Κηφισού φτιάχτηκε ο στίχος

«αυτοί κατοικούσαν παραποτάμια στον θεϊκό Κηφισό».

Σε αυτό τον λόγο αντιτίθεται η συγγραφή του Ηροδότου, αντιτίθενται και όσα μνημονεύουν σχετικά με τις πυθικές νίκες· γιατί όταν οι Αμφικτύονες θέσπισαν για πρώτη φορά τα Πύθια, ο Αιχμέας ο Παραποτάμιος νίκησε στο αγώνισμα της πυγμής

στην κατηγορία των παιδων · το ίδιο και ο Ηρόδοτος απαριθμώντας τις πόλεις των Φωκέων που έκαψε ο βασιλιάς Ξέρξης, συμπεριλαμβάνει σε αυτές και τους Παραποτάμιους. Όμως οι Παραποτάμιοι δεν ανοικοδομήθηκαν ούτε από τους Αθηναίους ούτε από τους Βοιωτούς, αλλά σε άλλες πόλεις μετοίκησαν οι άνθρωποι, επειδή ήταν λίγοι και είχαν έλλειψη χρημάτων. Τώρα πια δεν υπάρχουν ούτε τα ερείπια των Παραποταμίων ούτε θυμούνται σε ποιο σημείο της χώρας είχε χτιστεί η πόλη.

46. Στράβων, Γεωγραφικών Θ', 16 Παραποτάμιοι δ' εἰσὶ κατοικία τις ἐπὶ τῷ Κηφισσῷ ἰδρυμένη πλησίον Φανοτεῦσι καὶ Χαιρωνεῦσι καὶ Ἐλατείᾳ. Φησὶ δὲ Θεόπομπος τὸν τόπον τοῦτον διέχειν μὲν τῆς Χαιρωνείας ὅσον τετταράκοντα σταδίους, διορίζει δὲ τοὺς Ἀμβρυσσέας καὶ Πανοπέας καὶ Δαυλιέας · κεῖσθαι δ' ἐπὶ τῆς ἐμβολῆς τῆς ἐκ Βοιωτίας εἰς Φωκέας ἐν λόφῳ μετρίως ὑψηλῷ, μεταξύ τοῦ τε Παρνασσοῦ καὶ τοῦ Ἀδύλιου ὄρους πενταστάδιον σχεδόν τι ἀπολειπόντων ἀνὰ μέσον χωρίον, διαιρεῖν δὲ τὸν Κηφισσὸν στενὴν ἑκατέρωθεν διδόντα ἀροδοῖν [...] τὸ δὲ Ἀδύλιον παρατείνειν ἐφ' ἐξήκοντα σταδίους μέχρι τοῦ Ἀκοντίου, ἐφ' ᾧ κεῖται ὁ Ὀρχομενός. καὶ Ἡσίοδος δ' ἐπὶ πλέον περὶ τοῦ ποταμοῦ λέγει καὶ τῆς ῥύσεως, ὡς δι' ὅλης ῥέει τῆς Φωκίδος σκολιῶς καὶ δρακοντοειδῶς · «παρέκ Πανοπῆα διὰ Γλήχωνά τ' ἐρυμνὴν καὶ τε διὰ Ὀρχομενοῦ εἰλιγμένος εἴσι δράκων ὥς.» τὰ δὲ στενὰ τὰ περὶ τοὺς Παραποταμίους ἢ τὴν Παραποταμίαν (λέγεται γὰρ ἀμφοτέρους) περιμάχητα ὑπῆρξεν ἐν τῷ Φωκικῷ πολέμῳ, μίαν ἔχοντων ταύτην ἐμβολὴν εἰς τὴν Φωκίδα.

Μτφρ.: Οι Παραποτάμιοι είναι ένας οικισμός χτισμένος πάνω στον Κηφισό, κοντά στους Φανοτεῖς (Πανοπεῖς) και τους Χαιρωνεῖς και στην Ελάτεια. Ο Θεόπομπος υποστηρίζει ότι ο τόπος αυτός απέχει 40 στάδια από τη Χαιρώνεια και ορίζει τις περιοχές των Αμβρυσσέων, των Πανοπέων και των Δαυλιέων. Βρίσκεται στην είσοδο της Βοιωτίας προς τη Φωκίδα, σε λόφο σχετικά ψηλό, ανάμεσα στον Παρνασσό και στο ὄρος Αδύλιο που έχουν ένα χώρο 5 σταδίων μεταξύ τους, ενώ την περιοχή χωρίζει ο Κηφισός που αφήνει στενή δίοδο σε κάθε ὄχθη του [...] το Αδύλιο έχει μήκος 60 στάδια μέχρι το Ακόντιο, όπου βρίσκεται ο Ορχομενός. Και ο Ησίοδος περιγράφει λεπτομερῶς για τον ποταμό και την πορεία του ότι ρέει μέσω ὅλης της Φωκίδος με κοίτη στενή και ὅμοια με φίδι:

«ἐξῶ ἀπὸ τον Πανοπέα, τον οχυρό Γλήχωνα

και μέσα ἀπὸ τον Ορχομενό στριφογυρίζει σαν φίδι».

Τα στενά στους Παραποταμίους ἢ τὴν Παραποταμία (λέγεται και με τα δύο) υπῆρξαν αντικείμενο διεκδίκησης κατὰ τον Φωκικὸ πόλεμο, αφού ἀπὸ ἐδῶ είχαν εἴσοδο στη Φωκίδα.

47. Στράβων, Γεωγραφικών Θ', 17 εἴθ' Ὑάμπολις (Ἵα μετὰ ταῦτα ἐκλήθη ὑπὸ τινων), εἰς ἣν ἐκ Βοιωτίας ἐκπεσεῖν ἔφαμεν τοὺς Ὑαντας · ἔστι δ' ἐν μεσογαίᾳ μάλιστα καὶ αὕτη, πλησίον τῶν Παραποταμίων ...

Μτφρ.: Μετὰ εἶναι ἡ Ὑάμπολις (Ἵα ονομάστηκε αργότερα ἀπὸ κάποιους), στην οποία εἶπαμε ὅτι διώχθηκαν ἀπὸ τὴ Βοιωτία οἱ Ὑαντες. Βρίσκεται και αὕτη βαθιά στα μεσόγεια, κοντά στους Παραποταμίους ...

Β) μάχες

48. **Πλούταρχος , Σύλλας , 16** εἰ δὲ ὄντως ἔχουσιν ἀγωνιστικῶς, ἐκέλευσεν ἤδη μετὰ τῶν ὄπλων ἐλθεῖν ἐκεῖσε, δείξας αὐτοῖς τὴν πρότερον μὲν γενομένην ἀκρόπολιν τῶν Παραποταμίων, τότε δὲ ἀνηρημένης τῆς πόλεως λόφος ἐλείπετο πετρώδης καὶ περίκρημος, τοῦ Ἡδυλίου διωρισμένος ὄρους ὅσον ὁ Ἄσσος ἐπέχει ῥέων, εἴτα συμπίπτων ὑπὸ τὴν ρίζαν αὐτὴν τῷ Κηφισῷ καὶ συνεκτραχυνόμενος ὄχυράν ἐνστρατοπεδεῦσαι τὴν ἄκραν ποιεῖ. διὸ καὶ τοὺς χαλκάσπιδας ὀρῶν τῶν πολεμίων ὠθουμένους ἐπ' αὐτὴν ὁ Σύλλας ἐβούλετο φθῆναι καταλαβὼν τὸν τόπον· καὶ κατέλαβε χρησάμενος τοῖς στρατιώταις προθύμοις.

Μιτφρ.: αν θέλουν πράγματι να πολεμήσουν, διέταξε να ἔλθουν με τα ὅπλα τους ἐκεῖ, αφού τους ἔδειξε την περιοχή που παλαιότερα ἦταν ἡ ἀκρόπολη των Παραποταμίων, ἀλλὰ τότε ἀπὸ την κατεστραμμένη πόλη εἶχε ἀπομείνει ἕνας βράχος πετρώδης καὶ ἀπόκρημος ἀπὸ ὅλες τις πλευρές, ὁ ὁποῖος χωρίζεται ἀπὸ το Ἡδύλιο ὄρος τόσο, ὅσο το πλάτος της κοίτης του Ἀσσοῦ ποταμοῦ, που ἐνώνεται στη συνέχεια, στις υπώρειες, με τον Κηφισό καὶ κάνει την κορυφή του βράχου κατάλληλη για στρατοπέδευση καθὼς εἶναι δύσβατος. Για αὐτό βλέποντας ὁ Σύλλας τους ἐχθροὺς με τις χάλκινες ἀσπίδες να κατευθύνονται πρὸς τα ἐκεῖ, θέλησε να προλάβει να καταλάβει τὸν τόπο · καὶ τὸν κατέλαβε χάρη στην προθυμία των στρατιωτῶν του.